

YRD. DOÇ. DR. ERHAN AYDIN

erhana@erciyes.edu.tr

ÖZET

, ve *Çığiltır Köl*

Bulçu: Eski Tü

'nun
-hai gölünün güney

Burgu:

~

ya da

:

Çığiltır ve Açıg Altır
Çığiltır okuyup ihtiyatla *Çığiltır>*Çıviltır>* İltır>*Çıldır*

THOUGHTS ON SOME OF THE PLACE NAMES IN THE INSCRIPTION OF NE USU

ABSTRACT

In this article, an emphasis will be put on the place names , ve *Çığiltır Köl*, which are mentioned in the inscription of ne Usu.

Bulçu: Known to be mentioned in four places in the Old Turkic inscriptions, this place name

refers to river Urungu; and the remaining three 's could be the small town of Buluntogoy which is in the east of the south side of Fu-hai, where river Urungu joins.

Burgu: It will be suggested that this place name which is mentioned in the third line of the east side of the inscription is the same place as the three of the five battles with took place, which is mentioned in the sixth line of the Köl Tigin Inscription. This place was thought to be ~ . However, since where lived has no relation to , this place should be , rather than or ; and it is also thought that is a river and can be related to Burugu gool, which is today in Mongolia.

: Mentioned in the sixth line of the east side of the inscription, this place name is read as *Çığiltır* and *Açıg Altır*. This lake name is attentively read as *Çığiltır* and it follows a sequence of *Çığiltır>*Çıviltır>* İltır>*Çıldır*, and particular attention will be given to the fact that it bears the sam natolia.

Inscription, Bulçu, Bur

tüken Uighurs.

(Tekin 1994: 57), (Tekin 1995: 100); 'Name eines Flusses' (Rybatzki 1997: 64 ve 113);
'the river Bolçu' (Moriyasu 1999: 180 ve 184); kin 2000: 241);

burada Türki i abgusunu öldürdüklerini belirtiyor
(1895: 430). Aalto ise Giraud'un

: 'köprü';

ifade eden Giraud, 'nun (Giraud, -Togoy
okumaktad

gelmektedir (Giraud 1999: 258).
Clauson, KT D 37'de geçen *xağan's army*

Rybatzki,
da A. Róna- , Hal.

görmek, tahmin etmek, önceden bilmek, kestirmek' (Lessing 2003: 191) ve *Mo. bolju* ,
Hal.

Rybatzki,
belirtmektedir (1997: 113 not 294).
Gömeç'e göre ise 'in güneydeki kol a: 66 not 291). Yine
Gömeç, 2001:
28).

il de Urungu gölünün güney-
(kendi tercihi)
Çungarya'da oldu sh -Sultanov 2004: 108).

rtiř Ügüz'ün geçilmesi gerekmektedir *Altun Yiř* ve

sonucuna

(Gumilëv 2002: 331). 1998: 11);

in

bölgesi de dahil olmak üzere
4: 67); (Gumilëv 2002: 331).

, bugün Çinlilerin Ulungur He dedikleri, Radloff har
. *Moğolların Gizli Tarihi*

Kiçilbaşı~Kişilbaşı

, ki -
ntohoy
öne sürülebilir. Kök Türkler döneminde bu kasabaya
benzerliklerdir. olarak bildirilen bu yerin
'nun

Van Gölü (=Van ili ilçesi); = ; Erciyes D
(=

e Ulungur~Ülüngür (Fu-hai) gölü ile ilgili en
Tibet'e bilimsel gezi düzenleyen N. M. Prjevalskiy,
(Fu-hai) ile ilgili nadir bilgiler

22-

iriminin
;
ünlüsü ile

meslek bildiren ekinin ancak fiili
A. Róna- , Hal. ; Mo. *boljuγ* , Hal. ile

örnekler verilmesi gereklidir. Çünkü eski Türkçede fiilden isim yapan eklerden
- 'dir. -

Sonuç olarak

'nun
'nun ise Urungu
-hai dedikleri gölün güney ucunun biraz

2. Burgu:

(Barutcu Özönder 2007: 220).

2-3: *η tidim kodup bardım kälmädi yiçä irtim burguda yetdim* “Gelip bana
gu

Terhin B 4: *ñä orkun tugla säbin tälädü karaga burgu ol yerimin subumın konar*

konup göçerim’ (Tekin 1983: 806 ve 810).

Ulaangom 1: *är atım bukan tägin yeti y(e)g(i)rmi yaşımta bur<g>ulukta (2) sülädim* ‘Erlük

nda

geçen ve genellikle ~

er

2. 1.

ve

i:

KT K 6’da geçen ve ilk i

ya da i

FAtl: ; RAtl: ; ‘Bol...n.’ (Radloff 1895: 26-27);

‘Bo[...]’ (Thomsen 2002: 156); ‘Bol-

‘bu[.....]da’ (Orkun 1936: 50); ‘....’

(Tekin 1968: 236 ve 271). Tekin, kelimeyi

‘Bolçuda’ (Tekin 1988: 28-29);

‘bol...nda’ (Recebov-Memmedov 1993: 75 ve 82);

‘Bolçu’ (Tekin 1995: 50-51);

‘bolçu’ (Karcavbay 2003: 169 ve 177); çw

‘Bolcsu’ (Berta 2004: 181).

K D 29’un son cümleleriyle

Çuş başı

gu Balık. BK D 30: *Togu Balık.*
Koşulgak. BK D 30: .
~ . BK D 30: [*Çuş başı*].
Çuş başı. BK D 31: *Ezgenti Kadız.*
Ezgenti Kadız. BK D: Yok.

konu ise KT K 6'da

n 'nun Dokuz

KT D 37; BK D

~
(~

- bulunma durum ekine kadar birkaç
ile

~

2. 2. Burgu (~Burugu

eriler:
ya da

(~

Barutcu Özönder, Ulaangom 1'de geçen

2. 3. Sonuç:

Bu bildiride,

~

BK D 37 ve *Moğolların Gizli Tarihi*'ndeki verilerden hareket ederek 'nun, Tekin'in Selenge

3. :

B

Çıgıltır Köl'dür. *Çıgıltır Köl*

anta udu yorıdım *ηıka çıgıltır költä kasuy (?) ηüşdim anta sançdım*

3. 1.

çıgıltı 'see *Çıgıltır (?)*' (Ramstedt 1913: 21) (Ramstedt, n *açığ*
altır *açığ*
(Ramstedt 1913: 52); *çıgıltır köl* (Orkun 1936: 170); *Açığ=Altır*
(Malov 1959: 35 ve 40); *Açığ Altır köl*
(Aydarov 1971: 346-347); *Çıgıltır köl* (Moriyasu 1999: 179 ve 183);
çıgıldır (?) 'Csigildir tónál' (Berta 2004: 288 ve 305).

oku

(2002: 451). Drevne'de ise *açığ altır köl* - -
Çıgıltır Köl
Açığ Altır

ve (2001: 25).

3. 2.

Harf çevrimini : *Ŵ* *açığ altır*
ya da *açığ altır* ok
Çıgıltır *açığ altır~açığ altır*
çığ
kuvvetli, pek';

olan ya da *Altır* Mo.

~

ekiyle
ya da *Bezelye Çalısı* denen

Bezelye Çalısı

http://www.gardenorganic.org.uk/pdfs/international_programme/TTS7-Siberian_peashrub.pdf
(06.06.2007).

Çığiltır

Çıldır

mümkün olabilir mi? Yine Kilis'i
Kuzey; B *Çıldır* *Çığiltır* *Çıldır* Enlem: 36.67
Çığiltır keli
çığiltır>*çiviltır> * iltır>*çıldır.

oradan geçen bir

Çığiltır 'daki +
e + durum eki
+ (Kasussuffix)

eki yönelme-bulunma durum ekidir (Poppe 1992: §285).

+ /+
+ /+ eki eski bir (Mo.?) bulunma durum eki olup -da/-de/-ta/-

savunulabilir.

Çığiltır Köl'ün, bugün ay

ine göre *Çığiltır Köl*'ün Ötüken'in
gerekir. *Çığiltır Köl*
dilebilir. Clauson, (?) okumak ve 'Ak
Gömeç de
Ne var ki
runik metne göre ya da okumak
ünsüzüne benzemektedir. Ancak bu da

χα

ki çift ünsüzü yerine ünsüzünü okunabilecek ve
(B 5) geçen ri olan
çift ünsüzü ile

Çığiltır Köl'ün de Hanuy

Çığiltır Köl

3. 3. Sonuç:

KISALTMALAR VE KAYNAKLAR

- AALTO, P.-G. J. RAMSTEDT-J. G. GRANÖ (1958): Materialien zu den alttürkischen
Inscripfen der Mongolei. LX/7, 3-91.
- ADAMOVIÇ, M. (2004): Otça borça. Çev. E. AYDIN. 633, 261-264.
- ALYILMAZ, C.
Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi
X/21, 181-199.
- AYDAROV, G. (1971): Yazık Orhonskih pamyatnikov drevnetyurkskoy pis'mennosti VIII
. Alma-ata: Akademiya Nauk Kazakskoy SSR.
Çağdaş Türklük
Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri 2003 içinde, c. 2, Ankara, 219-231.
- BERTA, Á. (2004): . A Türk és Uygur Rovásírásos Emlékek Kritikai
Kiadása. Szeged: JatePress.
3): Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
- CLAUSON, S. G. (1972): .
Oxford: The Clarendon.
- DOERFER, G. (1965): . Band II.
Türkische Elemente im Neupersischen bis tā. Wiesbaden: Franz Steiner.
- DTS bk. V. M. NADELYAYEV (1969).
- EDPT S. G. CLAUSON.
- GABAIN, A. v. (1988): . Çev. M. AKALIN. Ankara: Türk Dil
Kurumu.
- GIRAUD, R. (1961): 'Inscription de Bain Tsokto. Paris: Librairie d'Amérique et d'Orient.
- GIRAUD, R. (1999): Gök Türk İmparatorluğu, İleriş, Kapgan ve Bilge'nin Hükümdarlıkları
tüken.
- GÖMEÇ, S. (1997a): . Ankara: Türksoy.
- GÖMEÇ, S. (1997b): . Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- GÖMEÇ
LXIV/240, 427-
433.
- GÖMEÇ, S. (2001): K XXXIX/453, 25-
36.
- LËV, L. N. (2002³): . Çev. D. A. BATUR
- HAMILTON, J. R. (1997): Tokuz Oguz ve On Uygur. Çev. Y. KOÇ-
Araştırmaları 7, 187-232.
- KARCAVBAY, S. (2003): Orhon Muraları. Astana.
- Y, S. G. (1980): . 1980/3, 82-
95.
- KLYASHTORNY, S. G.-
A. BATUR, 2): Kazakistan Türkün Üç Bin Yılı. Çev. D.
- LESSING, F. D. (2003): Moğolca Türk Dil
Kurumu.

- MALOV, S. E. (1951): . Moskva-Leningrad.
MALOV, S. E. (1959):
Moskva: Akademiya Nauk SSSR. . S.-Petersburg:
- MGT: *Moğolların Gizli Tarihi*.
-Usu.
195.
NADELYAYEV, V. M.-
. Leningrad: Akademiya Nauk SSSR.
- ORKUN, H. N. (1936): *Eski Türk Yazıtları I* Türk Dil Kurumu.
POPPE, N. (1992): *Moğol Yazı Dilinin Grameri*
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
. Çev. Ö. C. EREN, Ankara: Kültür
- RACHEWILTZ, I. de (1972): . Bloomington:
Indiana University Publications.
- RADLOFF, W. (1895): . St-Petersburg.
RADLOFF, W. (1897): . Neue Folge. St-
Petersburg.
RADLOFF, W. (1899): . Zweite Folge. St-
Petersburg.
- RAMSTEDT, G. J. (1913): *Zwei Uigurische runeninschriften in der Nord-Mongolei*.
XXX/3, 1-63.
- RECEBOV, E.-Y. MEMMEDOV (1993):
RYBATZKI, V. (1997): . Szeged: Studia Uralo-altaica.
SALMAN, H. (1998): *Türgişler*
Çin Kaynaklarına Göre Eski Türk Boyları. Ankara: Türk Tarih
Kurumu.
. Bloomington, The Hague: Indiana
University Publications.
- LXXIX/184, 1983, 795-838.
Orhon Yazıtları. Ankara: Türk Dil Kurumu.
Tunyukuk Yazıtı
Orhon Yazıtları: Kül Tigin, Bilge Kağan, Tunyukuk
. Ankara: Sanat Kitabevi.
³): *Moğolların Gizli Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- THOMSEN, V. (2002²): *Orhon Yazıtları Araştırmaları*. Çev. V. Köken. Ankara: Türk Dil
Kurumu.
- TMEN bk. G. DOERFER (1965).
UYANIK, O. (2006): *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 19, 87-93.
http://www.gardenorganic.org.uk/pdfs/international_programme/TTS7-Siberian_peashrub.pdf
(06.06.2007).